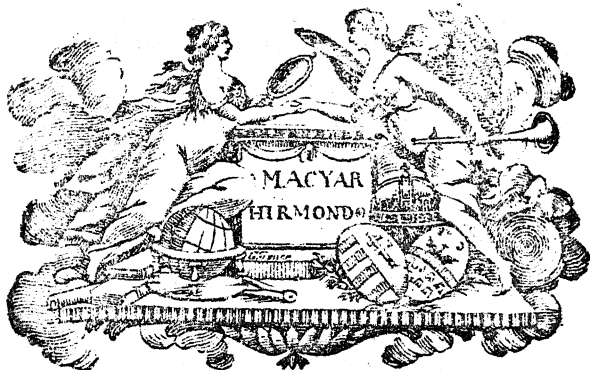

A'

TSÁSZÁRI ÉS KIRÁLYI FELSÉG'
ENGEDelmével.

OKIKIKIKIO

Nro 37.

Költ Bétsben, Sz. András Havának (Nóvembernek)
7-dik napján 1797-dik Éfztendőben.

Duncan Admirálisok

az Ánglusoknak, a' ki oly ditsően diadal-
maskodott Octób. 11-dikénn a' Batavusok
(Hollandusok) Hajóssergénn, már most 63
éftendő. Igen magass, erőss, és bátor
szívű Ember. Szegény sorsú Szüléktől vet-
te származását: azért is tsak alól kezdhet-
te a' fízolgálatot, de érdemei által szeren-
tséssen fel-emelte magát Fő-Vezérségre.
Az Attya még él, 's Tsizmadia-Mestersé-

O o

get űz, Skótziának *Dundée* Városábann. Most egyszerre kettős praedicátumú t. i. *Campredowni* és *Lundiei Viscounti* méltósággal tiszteltetett meg *Duncan* Admirális a' Királytól, és ő általa a' Férjfiúi maradéka is, úgy hogy már ezentúl az Admirális titulussához Duncánnak ez is járult: *Campredowni és Lundiei Viscount*. A' mellette levő Vice-Admirális *Onslow*, Baronet-rangra emeltetett. — A' diadalmas Ánglus Hajóssereg, 14 línei; 's két 50 ágyús; és 8 Fregát. 's kisebb hajókból állott; a' Bataviai pedig, 15 línei; 's 11 Fregát és más kisebb hajókból. Az Ánglus hajókon öszfzeséggel 1066 ágyú, és 8315 ember vólt; a' Hollandus hajókon pedig 1254 ágyú, és 8672 ember. — A' viadalt bővebben előadó Tudósítást Oct. 13-dikánn útasította *Duncan* Admirális, Hollandia' partjai elől az Admirális-Secretáriussához, kit minekutánna meg-kért a' Levél' elein, az Admirális' Lordjaival való közlése eránt az ő Tudósításának, így folytatta Írását: Oct. 10 dik éjtlzakáján úgy helyeztettem Hajósseregemet, hogy az ellenség vízfza nem térhetett úgy többé a' *Texeli* Kikötőhelybe, hogy reám né bukkanjon. Oct. 11 dikénn, délelőtti 9 órakor tünt szemembe *Trollopps* Kapitány' Svadronja, mely 'elt adott, hogy ellenség legyen felem indulóbann. En mindjárt oly

jelt adattam a' hajóimnak, hogy induljanak mindnyájann az ellenség' eleibe, melyet én tsak hamar meg is sejtettem, 's láttam, hogy lineába állva vár bennünket. A' ízel; Észak és Napnyugot közzül fújt. Közelebb jutván az ellenséghez: parantsoltam a' Hajósseregemnek, hogy vitorlaít vonja beljebb valamivel, hogy így a nál szoróssabban állhassanak a' hajók egymáshoz. Mindjárt ezentúl, szemembe tűnt, a' *Campredown* és *Egmont* között fekvő föld, 's akkor jelt adtam hajóimnak, hogy elebb nyomulván, minden hajóval, a' mely elelekbe fogna jöni, erefzkedjenek vialba. Ekképpen az ellenséges hajók 's a' partok közzé férkeztem én, a' melyekhez Ők, oly közel állottak. Jeladásaim által nyilatkoztatott akaratom négy hirtelenséggel telyesítettett és *Onslow* Vice Admirális, *Monarch* hajón igen keményen megtámadta az ellenség' seregének utolsó szakaszát. Követte példáját, az Osztálja (Divisiója) is, és a' hartz, mintegy 40 minutumokkal kezdődött 12 óra után. *Venerable* (ebben a' hajóban volt maga *Duncan* Admirális) tsak hamar által rontott az ellenség' lineáján, és én közlelről támadtam meg Divisiómmmal az ellenség' hajóinak első Szakaszát. Tartott a' tusakodás mintegy harmadfél óráig, a' midőn én észre vettem, hogy a' Holandus (Admirá-

lis.) hajónak minden árbotzfái a' tengerbe hullottak: mely hajó mindazáltal igen vitézül viselte magát még azontúl is egy ideig. De minekutánna a' nagyobb erőnek ellent nem állhatott: meg-adta magát; és csak hamar ezentúl, *Venerablere* hozattott által *de Winter* (Hollandus) Admirális. Láttam annakutánna, hogy a' Hollandiai Vice-Admirális-hajó, hasonlóképpen elvesztette az árbotzfáit, 's által engedte magát *Onslow* Vice-Admirálisnak, és még egynehány más hajók is meg-adták magokat. Minthogy a' vizet csak kilétez ölnyi méjségűnek találtam; és csak öt mért-földnyire vóltunk a' száraztól: ez okonn, oly igen foglalatos vóltam én a' meg-rongáltt hajóknak, a' partok elől való el-szállításábann, hogy az el vett hajókat meg nem különböztethettem. Minthogy a' szél is mindig a' száraz felé fújt azólt: székségesképpen mi széljel hanyódtunk: úgy hogy tökéletes Tudósítást se' kaphattam én azokról (t. i. az el vett hajókról) Anynyit azonban írhatok, hogy vagy 9 ellenséges hajókat vettünk által birtokunkba. Többen is jelentették vala már magok megadását, de minthogy éjj következett, módot találtak a' meg-szabadulásban, a' minthogy láttuk is más nap reggel, hogy egynehányan bé-szállottak a' Texeli Kikötőhelybe. Vice-Admirális *Onslownak*, a'

Kapitányoknak, a' Hajós legényeknek 's a' Tengeri-Katonáknak derék magok viselését nem ditsérhetem eléggé, kik mindnyájan valóságos Britannus lélektől voltak lelkesítettve. Egy az ellenséges hajók között, meg-gyúladt volt az ütközet közben, és igen közel vetődött *Venerable*hez: de el éltatott a' tüze, és egy, a' kezünkre került hajók között. A' Hajóssereg' (t. i. az Angliai) árbotzfáibann és köteleibenn nagy kár esett, sok hajók embert is sokat vesztek, de ezenn veszteség, ugyan csak nem hasonlítandó az ellenségéhez. Azon két hajókon, melyek Admirális zászlókat viseltek, minden leírást felül-haladó nagy öldöklés ment véghez: nem volt kevesebb egyikenn is, a' halva-maradtak és meg-sebesedtek' száma 250-nél, és ezen alkalmatossággal szomorúan kell említenem *Burgesz* Kapitány' halálát, a' ki *Ardent* líneai-hajót, melynek Kormányozója volt, nagy okossággal és bátorsággal vitte viadalra: de szerentsétlenségére, csak hamar által lövettetett. A' hajó azonban folytatta a' hartzot közelről mind addig, valamig tehetetlenné nem lett. A' Publikum, *Burgesz* Kapitányban egy jó és derék Tisztet veszített: én pedig, Másokkal együtt, egy szíves Barátot. Kapitány *Trollops* valóbann jeles érdemet szerzett magának az által, hogy az én elérkezésemig, igen szorgalmasan szém-

mel tartotta az ellenséget, és bizonyos vagyok benne, hogy méltó jutalmát fogja venni jó gondosságának Küldöm ezen Írást *Fairfax* Kapitány által, ki az ütközet közben, sokat használt nekem bölts tanátsával, és a ki bővebben fogja tudósítani Ő Uraságjokat (a' Tengeri dolgozara ügyelő Kormányfőek' Tazj-ít). — — A' Levelnek hátra levő részben jelentette *Duncan* Admirális, hogy *Nore* felé veszi útját; és hogy megküldi a' Hollandus hajók' laistromát; nem különben a' maga holtjainak és sebesseinek számából is annyit, a' mennyit 13-dik Octóberig ki-tanúlhatott. Tíz hajóiról emlékezett tsak, a' melyek közzül *Agincourt* nevűn, egy Ember se' maradt halva; 's nem is sebesedett meg: a' többeken 751-en hullottak el, és sebesedtek meg mind öszsze.

Angliának *Orfordneszi* partjaihoz érkezett *Duncan* Admirális Oct. 14-dik este-jénn, 's onnét útasította Londonba másnap egy rövid Tudósítását, melyben jelenti, hogy a' hátra-maradt sebes hajók segítségére, ép hajókat küldött. A' maga hajójáról *Venerableről* azt írja: hogy am-bár egész szorgalmatossággal meregettette ki beöle szüntelen a' vizet, még is tsak alig lehetett azt meg-tartani.

— Ezek a' Tudósítások, a' Londoni Udvari Újságnak egy rendkívülvaló Darabja-

ban közönségesekké tétettek Oct. 15-dikénn, mely nap estvéjén és egész éjtszakaijann ki vólt világosítva egész London. A' Teátromok előtt, egy vas-matska, egy hajó-kötél, és az Admirális *Duncan* nevét jelentő A. D. betűk pompásan ragyogtak és különös buzgósággal éneklették a' Teátromi Gyülekezetek, a' már régtől fogva szokásban lévő két örvendetes és kedves népi-énekeket.

Gróf *Howe* Admirális győzedelmeskedett 1794 dikben Jún. 1-ső napjann a' Frantziákon; nem különben Gróf *S. Vincent* Admirális is a' Spanyolokon, e' folyó eszt. nek 14-dik Februáriussán; de ezen győzedelmek' közzül egyik se' hozzá fogható a' *Duncan* győzedelméhez.

A' *Duncan* Hajósseregéből el hüllott Vitézek' Özvegyeiknek 's Árváiknak számára, kevés órák alatt 30 ezer forintnál többet ajánlottak a' nemes lelkű tehetős Anglusok.

Mintegy hatszáz ezer forintra betsülik azt a' nyeréséget, melyet *Duncan* Admirális kap a' győzedelméből.

Az Északi Ámerikabéli Respublikának 3 Követei vagynak Parisban oly tzeáll,

hogy a' Fr. Rabló-hajók által az Ámerikai hajók eránt már egy darab időtől fogva el követni szokott ellenségeskedest a' Fr. Direktórium által meg-gátoltassak: de bajos lesz nékik boldogúlni, mert a' Fr. Direktórium úgy íratta már le előre a' Redacteur által Eszaki-Ámerikának Nagy-Britanniával kötött Szövetségét, mint a' mely, Frantzia-Ország' hasznával meg nem egyezhet.

Spanyol Országba, nem *Servan* megy Fr. Követnek *Perrignon* Generális' helyébe; hanem *Truguet*, a' ki Tengeri-dolgokra ügyelő Minister vala. Követség-Secretáriussául, *Perrochel* Polgár adatott mellette, a' ki Svéd-Országban, Tisztartója volt a' Fr. Respublikának.

A' Frantzia Respublikának déli Országjaiban még Octóben' közepe táján se járhattak bátorsággal a' Direktorialis Kurírok. Nevezetessen 20-dik Oct. ben írták Párisból, hogy egy Kurír, a' ki Márszília-ból indúlt, a' mint *Aix* és *Lyon* között ment volna, meg támadtatott, de egyebet nem vettek el tőle a' Megtámadói, hanem csak a' mi a' Direktóriumhoz tartozott.

Sieyes a' Feje annak a' Fr. Törvényhozó-gyűlési Kommizzióinak, mely, a'

néhai gyanús Nemeseeknek a' Fr. földről való el küldése eránt készítette a' múlt postán már említett projektumot (Végzés formát). Látván az Ezer-mester *Sieyes*, hogy csak nem minden Párisi Ujságok úgy buzognak az ő projektuma ellen, mint *Robespierri* sőt még annál is kegyetlenebb, és Fr. Országot mind Lakosaiból mind Vagyonjából ki pusztító szándék ellen, sőt hogy szörnyen ki-keltek az ellen a' Törvényhozó-gyűlésnek számos Tagjai is, azok között nevezetessen *Serres*: gyengítette a' projektumot: de még úgy is, felette nagy lármát okozott az, a' 20-dik Octóberi Ülésben. Nem szólhatván *Serres* a' zaj miatt, páltájával verte az Orátori-széket: a' midőn sok Tagok kiáltották, hogy fog-házba kell vinni *Serrest*. — *Ezen tárgyról mátszor bővebben.*

A' Német Birodalom? Békességéről tartandó Alkura, az Orosz Tsászár is küld Követet, 's oly ajánlását nyilatkoztatta, hogy kész minden erejével Védelmezője lenni a' Német-Birodalom' integritássának (maga egész épségébenn való maradásának) mely, *Leobenben* is egy fundamentomául vevődött fel a' Ts. K. Felség, és a' Frantzia Respublika között a' Békességkötésnek.

A' Nagy-Britanniai Udvar, nagy galibától mentette meg a' Helvétziai Elöl-

járókat, vízfőz-híván Basíleából *Wickham* Követjét.

A' Nápolyi földre senkit nem enged bé menni a' Király, a' Cisalpina Respublika' Lakosai közzül.

A' *Genuai* (vagy már a' mostani nevezet szerént *Ligúriai*) Respublika' Kormány széke, nem mervénn el mulatni a' Frantziák' parantsoló kívánságának négy millió líver eránt való telyesítését, mód nélkül nagy adókat vetett 116 nevezetes Familiákra, mint p. o. *Doria* Jósefre 130 ezer lívert. A' *Balbi*, *Cattaneo*, *Fiesko*, *Lomellini*, *Pallavicini*, *Spínola* 's a' t. Házakra, kire száz, kire 80, kire 50 ezer lívert.

Elegyes Tudósítások.

A' Pruszfiai Királynak egészségbéli állapotja, szemlátomást jobbra fordúlt a' 21-dik és 24-dik Octóberi Berlini Tudósítások szerént.

Az Orosz Udvar, Pétersburgon kívül, Gatschina nevű múiató-helyében tartózkodott vala meg Oct. 3-dikánn; a' hol különbkülönbféle hadi-gyakorlásokat tartott a' Tsászar előtt, egy Seregosztály, melyel

Ő Felsége nagy mértékben tapasztaaltatta a' maga megelégedését 's kegyelmét, Hercege *Rapnin* és Gróf *Kamensky* Feldmarsalok, gyémántal gazdagon ki-rakott, és a' Tsászárré képevel ékes gyűrűket kaptak ajándékban, nem küönben más Generálisok is, részszerént gyűrűkkel, részszerént drága pixisekkel ajándékoztattak meg. — A' Tsászárné születése' napja, fényes pompával innepeltetett ott Oct. első napján, mely örvendetes alkalmatossággal négy Lengyel Méltóságokat nevezett a' Tsászár, maga Belső Tanácsosaivá, úgymint: *Poniatowsky* Hertzeget, és *Moszczensky*, *Tyskieviz*, 's *Mniezech* Grófokat.

A' Svéd Király, *Carlserona* Városába ment elibe a' maga Jegyesének, hová szerentséssen el érkezett a' Királyi Menyasszony is Oct. 12-dikén, 's onnét 15-dik Oct. benn együtt úsztak már *Drottningholm* felé, mely kies mulató hely tsak egy mérttföldnyire fekszik a' Fő-Vároستól *Stokholmtól* egy Szigetben.

A' Cisalpina Respublika' Fő-Kormányfőke, engedelmet adott minden Gyűlekezeteknek, hogy magok választhatnak magoknak olyan Le ki-Atyákat, a' kikhez leg nagyobb bizodalnok vagyon. Az emlíett Kormányfők nem hajtotta ki a' Szer-

zeteseket Klastromaikból, hanem tsak meghirdettette nékiek, hogy ha tetszéssek tartja, oda hagyhatják a' Klastromi életet.

Ama' híres *Payne* Tamás, kinek Munkái keményen meg-vagynak tiltva Angliában, Fr. Országból Északi-Ámerikába érkezett a' mint *Philadelphiából* írták Sept. 1-ső napján: de koránt sem talált Ő ott oly kedvességet, mint a' milyennel talán hízelt előre magának. Egy új Munkája által, melyet, *Washington* ellen adott ki, sok ellenségeket tsinált magának.

Néhai 16-dik *Lajos'* öregebbik Testvérjéről azt írták Braunschweighból Octób. 18-dikánn, hogy az Orosz Tsászárnak róla való különös gondoskodából, *Brémához* közel lefesz illendő lakó-helve, Udvara, és oly száz Vitézekből álló Gárdája, a' kik Néhai 16-dik *Lajos* éránt példás hívséget mutattak.

Magyar Ország

Az Insurgensek, kik a' magok Vármegyeikeun kívül voltak: vízfőz-térnek most oda, de további rendelésekig ott is együtt maradnak.

Béts.

Az eddig *Barhó* nevet viselt Magyar

Łovas Regementnek Báró *Mészáros* Feldmarschalllieutenánt lett Tulajdonossává; az eddig *Mészáros* nevet viseltt Uhlánus Regementté pedig Gen. *Merfeld*.

Sopron Vármegyei Assessor és Juris utriusque Doctor N. *Ehrlinger* János Úrnak a' Felsőg által Udvari Agenssé lett neveztetését; tulajdonítja a' Bétsi Udvari Újság; egynehány közönséges hivatalokban gyűjtött érdemeinek a' nevezett Úrnak; és a' F. Magyar Udv. Cancelláriánál lett szoros meg-próbáltatásakor mind juridicumokban mind politikumokban; nyilatkoztott jeles tudományának.

Tudósítás.

Hufeland Orvos-Doktornak és Jénai Professornak az *Élet' meg-hosszabbítása' mesterségéről* írtt gyönyörködtető és igen hasznavehető Remek-Munkáját, a' midőn érdeme fzerént, és az abban elő-számláltt élet-rövidítő's hosszabbító eszközöket is summássan előadva meg-ditsértük: ugyan akkor említettük, hogy magyarra is fordítja azt Pestenn egy Orvos Hazánkfia. Már most hozzánk küldött Tudósításában meg-nevezte magát a' Fordító, Or-

vos-Dóctor Kováts Mihály Úr, 's ígéri, hogy Leopoldnapi Pesti Vásárra készen lesz a' Magyar *Hufeland*, két Részekben, és meg-szereztetheik egy forintért, 's 36 xrokért *Weingand* Úrnál, a' ki mású is fog küldeni Nyomtatmányokat, a' hová kívántatni fognak azok, de már akkor az árrokba a' vitel' bére is belé ízámláltatik.

A' Könyv' tárgyaihoz járúl a' Fordító' tulajdon munkaja, a' mely áll: a' Magyar Hazát illető, az éles- és orvoslás-módjában való vissza-éléseknek feljegyezéséből, az okainak 's meg-jobbítása' módjainak leírásából, az Író nehezebb helyeinek az új Chemiából, Physiologiából, Pathologiából, Materia-Medicából, Botanicából, Anatómiából, Therapiából, Practica Observatziókból, Zoologiából, Politica Medicinából, Technologiából, Physicából, Pharmaciából 's a' t. való meg-világosításából, némely Külső-Országokon tett maga tapasztalásainak előbeszéléséből, majd néhol a' tulajdon maga gondolatainak és ki-fogásainak előadásából.

Hufeland Könyve, az egész Európában nagy figyelmetességet tsinált, és minden Tudósok, 's Újságlevelek meg-valyák felőle, hogy ilyen a' Közönségnek olvasására hasznos orvos munka még nem jött Világ' elci-

be; mert ez, nem az Orvosoknak, hanem a' Közönségnek értelméhez van szabva, és egyenesen annak hasznára is van tsinálva. A' Jenai tudós Levelek azt írták e' felől: „Ha ez az Író soha több munkát nem írna, és nem is írt volna: ez a' munka maga örökkévalóvá tenné az ő nevét, meg-tetfzik, hogy az Író az embereket igen nagyon esméri, és felette nagy tudománnyal bír. Tudjuk pedig, hogy a' Tudósok egymást nem könnyen ditsérik meg, kivált ha ahoz nagy haszon is van kötve. Ez a' munka Bétsben már ebben az esztendőben háromszor nyomtattatott ki, Stuttgárdában most van a' nyomtató-sajtó alatt, Jénában most másodszor kétféle formában nyomtattatik, holott a' Könyv maga is csak esztendeje, hogy ki-jött leg-először. Ritka Könyv az, a' mely a' Közönségnek úgy el nyerje a' szeretétét, hogy egy esztendő alatt kétszer nyomtattasson ki. De valyon mi is lehet az oka? hogy ez a' Könyv ilyen kapós és betses? A' következők: ebben a' Könyvben elől adott tudomány (t. i. a' Macrobiótica) most látott leg-először világot, mert ez nem tsuppa Diaetetica mint némelyek gondolkoznak) azonban az egész munka számtalan sokféle Tudományokból való leg-szebb dolgokkal telyes, minden rendben 's karban helyhez-tetett embereknek szükséges, a'

menyiben a' hofzszú életet, az egészséget,
es a' jó erköltsöket tanítja, es ezeket úgy
özfize-kaptsolja, hogy ellene mondhatatla-
núl meg-mutatja, hogy egyiket a' másik
nélkül lehetetlen elerni, nevezese en pe-
dig nem az Orvosoknak, hanem a' Kö-
zönségnek, 's főképpen az Ifjaknak szá-
mára írta ezt az Író. Innét ki tesszik, hogy
ez' iskolai Könyv, a' minthogy oly remény-
séggel is van az Író, hogy ezt az Oskolák-
ban tanítani fogjak. A' mi Magyar Hazánk-
ra kivalt azt lehet itt tekintetbe venni,
hogy nálunk a' Közönségnek az olvasásra
háznos anyai nyelven írt Orvos Könyvei
igen kevesek vagynak.